

De zeven kruiswoorden

Thema: Lijden en sterven

Alle evangeliën (Matth. 27, Mark. 15, Luk. 23, Joh. 19)

Het eerste kruiswoord (Luk. 23: 34)

Op Golgotha wordt de Heere Jezus op de derde ure (Luk. 23: 33) gekruisigd. Dat is negen uur, de tijd van het morgenoffer in de tempel. De handen en voeten van de Heere Jezus worden vastgespijkerd, waarna het kruis wordt opgericht. Ook twee misdadigers worden daar gekruisigd, elk aan een kant van Jezus (vers 33). Hieruit blijkt dat Hij op één lijn wordt gesteld met deze misdadigers. Het is de vervulling van Jes. 53: 12; 'en Hij is met de misdadigers gerekend'. Als de soldaten de Heere Jezus kruisigen, klinkt uit Zijn mond het eerste kruiswoord. Alleen Lukas vermeldt dit (vers 34). 'Vader, vergeef het hun; want zij weten niet wat zij doen.' Hij bidt Zijn Vader om vergeving te schenken aan degenen die Hem kruisigen en brengt hiermee Zijn eigen woorden uit Matth. 5: 44 in praktijk: 'Maar Ik zeg u: hebt uw vijanden lief; zegent ze, die u vervloeken; doet wel degenen, die u haten; en bidt voor degenen, die u geweld doen, en die u vervolgen.' Dat is de eerste les uit deze woorden. De Heere Jezus bidt daadwerkelijk voor hen die Hem kwaad hebben gedaan. Daarnaast toont het Zijn barmhartigheid en bewogenheid. Als we Hem hier horen bidden, mogen we denken aan het feit dat Hij wil pleiten voor zondaren. De motivatie in het tweede deel van dit gebed 'want zij weten niet wat zij doen' heeft een Oudtestamentische achtergrond. Deut. 19: 4 laat zien dat een zonde gedaan in onwetendheid wel wordt aangerekend, maar in mindere mate dan wanneer willens en wetens is gezondigd. De Heere Jezus bedoelt letterlijk dat ze niet weten (...) dat ze Gods eigen Zoon kruisigen. In Hand. 3: 17 zegt Petrus min of meer hetzelfde. Zie ook wat Paulus zegt in 1 Kor. 2: 8.

Het gaat hier niet om vergeving van de zonde in de zin, zoals dat gebeurt wanneer iemand tot geloof in de Heere Jezus komt. Dan geldt dat iemand werkelijk bevrijd is van alle schuld. Hier geldt vergeving van deze specifieke zonde.

Het tweede kruiswoord (Luk. 23: 43)

De Heere Jezus wordt gekruisigd tussen twee misdadigers. Lukas geeft als enige evangelist weer wat er tussen hen en de Heere Jezus besproken is (Luk. 23: 39-43). Eén van de misdadigers blijft Hem lasteren: 'Indien Gij de Christus zijt, verlos Uzelf en ons.' Hij daagt, evenals de voorbijgangers en de Joodse leiders, de Heere Jezus uit om eens te bewijzen dat Hij de Messias is. Hij moet dat tonen door hen te verlossen. Hierop wordt hij door de andere misdadiger bestraft. Deze vraagt hem of hij God niet vreest, nu hij ook binnen enkele uren zal sterven (vers 40). Sterven is immers God ontmoeten en hoe durft hij dan zo te spreken met de dood voor ogen? Hun straf is immers rechtvaardig, 'maar Deze heeft niets onbehoorlijks gedaan' (vers 41). Door de werking van de Heilige Geest belijdt deze ene moordenaar zijn schuld en getuigt van de onschuld van de Heere Jezus. Zijn ogen zijn opengegaan voor Wie de Heere Jezus is en in zijn nood bidt hij: 'Heere, gedenk mijner, als gij in Uw Koninkrijk zult gekomen zijn' (vers 42). Het is aan de ene kant een geloofsbelijdenis. De Man, Die daar aan het kruis hangt, is hij werkelijk gaan zien als Koning. Niet van een aards koninkrijk, maar van een hemels Koninkrijk. Aan de andere kant is het een heel ootmoedig gebed.

Hij vraagt niet om daar ook te mogen zijn, want hij weet dat hij dat niet verdiend heeft. Hij vraagt alleen of de Heere aan Hem wil gedenken in Zijn Koninkrijk. Zoals ook wij in ootmoed mogen bidden: 'Heere, ontferm U over mij/ons.' Wat een heerlijk antwoord voor die stervende zondaar klinkt er uit de mond van de Heere Jezus: 'Voorwaar zeg Ik u: heden zult gij met Mij in het Paradijs zijn' (vers 43). Het is Jezus' tweede kruiswoord. Na de bede om vergeving wordt getoond wat genade en vergeving nu eigenlijk inhouden. De misdadiger aan het kruis heeft geen mogelijkheid meer om iets te doen. Hij kan niets van wat hij verkeerd deed ongedaan maken. Hij kan alleen hopen op gratie. Zoals in vroeger tijden ter dood veroordeelden hoopten op gratie. Juist dit uitstrekken naar de Heere Jezus om genade en het geloof dat Hij genade schenken kan en wil, is dat wat maakt dat er voor de Heere Jezus ruimte komt om genadig te zijn. (Die ruimte maakt Jezus ook Zelf.) Het is een heerlijk woord wat laat zien dat genade een geschenk is zonder tegenprestatie. Het is er voor elk zondaar die van harte tot Jezus vlucht.

Het derde kruiswoord (Joh. 19: 25-27)

Johannes schildert ons dat Zijn moeder (Johannes noemt haar, Maria, niet bij haar naam, zoals hij ook zichzelf ook niet bij zijn eigen naam noemt. Dan spreekt hij over 'de discipel dien Jezus liefhad') bij het kruis is en dat Jezus haar ziet. Als Hij haar ziet, spreekt Hij de woorden: 'Vrouw, zie, uw zoon.' En tot Johannes: 'Zie, uw moeder' (Joh. 19: 25-27). In dit evangelie zien we dat de Heere Jezus Zijn taak als oudste Zoon ook vervuld heeft. Hij begeleidt Zijn moeder naar een bruiloft (Joh. 2: 1v), daar waar Zijn aardse vader dat blijkbaar niet meer kan (we vermoeden dat Jozef al gestorven is). Het is ook het moment dat Hij Zijn moeder leert dat Hij Zich niet allereerst op haar richt, maar op Zijn Vader in de hemel (Joh. 2: 4a). Nu, nu Hij aan het kruis wordt terechtgesteld, kan Hij niet meer de taak als oudste Zoon waarnemen. Op dit moment geldt blijkbaar van Zijn broeders dat ze Hem nog niet hebben aangenomen als hun Messias (zie Joh. 7: 5). Daarom draagt Hij haar over in de zorg van een 'broeder' die Hij lief heeft. Johannes ontvangt de taak om voor haar te zorgen. Zo is de Heere Jezus ook gericht op haar (en daarmee ook ons) aardse bestaan en vervult Hij de wet in alles.

Het vierde kruiswoord (Matth. 27: 46, Mark. 15: 34)

Rond het zesde uur, midden op de dag, naar onze tijd omgerekend twaalf uur op de middag, komt duisternis over de hele aarde.

Voor de duisternis is geen natuurlijke verklaring te geven. Er is met Pascha geen zonsverduistering mogelijk. Deze duisternis duurt drie uur. Het lijkt op wat er gebeurt tijdens de plagen in Egypte. Ook dan is er sprake van duisternis en wel drie dagen. Ook door het ingrijpen van God. Ook daar met de bedoeling om het volk te verlossen. De Heere zorgt er dus voor dat er duisternis komt over de aarde. Waarom? Er zijn er die menen dat deze duisternis vooral gericht is tegen de Joden. Zij zijn het die Hem bespotten. Omdat het donker wordt, moet voor hen duidelijk worden dat God Zelf hierbij betrokken is. Calvijn: dit vreselijke schouwspel moet de Joden vrees voor het gericht van God inboezemen. Deze verklaring gaat er vanuit dat de duisternis vooral tegen Joden gericht is. Anderen menen dat hier de schepping als het ware betrokken wordt bij dit lijden. De meest waarschijnlijke verklaring is dat hier Gods rechtvaardige toorn zichtbaar wordt. Nu gericht tegen Zijn Zoon. Reeds in het Oude Testament wordt al gesproken van een dergelijk teken. Denkt aan Amos 8: 9 'En het zal te dien dage geschieden, zegt de HEERE, dat Ik de zon op de middag zal doen ondergaan, en op klaarlichte dag zal Ik het land duister maken.' We kunnen tevens denken aan Joël 2: 10 'De aarde is beroerd voor deszelfs aangezicht, de hemel beeft; de zon en maan worden zwart, en de sterren trekken haar glans in.' God lijkt Zijn aangezicht van de aarde en met name van Zijn Zoon af te keren. Hoe diep en hoe zwaar het lijden van de Heere Jezus was in deze uren, is niet in woorden uit te drukken. Hij is niet alleen van mensen verlaten, maar bovenal van Zijn Vader. Dat blijkt wel uit het vierde kruiswoord dat Hij bijna aan het eind van de duisternis ter negende ure met grote stem uitroept: 'ELOÏ, ELOÏ, LAMA SABACHTANI.' Dat is het Aramees voor 'Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?' Het zijn de beginwoorden van Psalm 22, de lijdenspalm, die de Heere Jezus als een gebed uitsprekt. Hier staan we op afstand. We luisteren naar Zijn woorden. We begrijpen dat het voor Hem verschrikkelijk geweest moet zijn om te verkeren buiten de nabijheid van Zijn Vader. Zo wordt het kruis een plaats van 'buitenste duisternis'. Maarten Luther zegt daarover: 'God van God ontdaan, wie kan dat verstaan.' Calvijn zegt: 'Hier vindt de nederdaling ter helle plaats.' Als de hel inderdaad de plaats is waar we volstrekt van God verlaten zijn, heeft hij gelijk. De Heere Jezus draagt de straf, in de plaats van allen die oprecht in Hem geloven. Waar God het recht heeft mij te verlaten, neemt Hij dat op zich. Opdat wij nimmermeer door Hem verlaten worden. Hier staan we op afstand en danken Hem dat Hij deze weg is gegaan.

Het vijfde kruiswoord (Joh. 19: 28)

De evangelist Johannes vermeldt het vijfde kruiswoord: 'Mij dorst' (Joh. 19: 28). Het is belangrijk om te zien dat daarvoor staat: 'hierna Jezus, wetende dat nu alles volbracht was'. Johannes geeft hiermee aan dat het ergste lijden er op zit. We weten wat ergste lijden was. Dat was het moment waarop Jezus Christus, Gods toorn droeg en de hemel voor Hem gesloten was. Dat moment waarop er voor Hem geen plek meer was op de aarde. Aarde en hemel werpen Hem uit en sluiten Hem buiten! Het is het moment dat Lukas weergeeft met Jezus' uitroep: 'Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?' Het Avondmaalsformulier zegt welke zegen dit de gelovige geeft: Hij werd verlaten, opdat wij door God aangenomen en nooit meer door Hem verlaten zouden worden. Johannes vertelt niet over de verlatenheid. Hij vertelt wel het vervolg, deze woorden: 'Mij dorst.' De Heere Jezus smakt nu naar drinken. Hij hangt uitgeput, geslagen en bloedend aan het kruis. Hij heeft veel vocht verloren. Het is heel begrijpelijk dat Hij dorst heeft. Zegt niet de rijke man in de gelijkenis dat hij 'smarten lijdt in deze vlam'? Dat Lazarus komen moet en zijn vinger in het water moet dopen 'om zijn lippen verkoeling te geven'? 'Mij dorst.' Het drukt ook uit van wat Hij zojuist heeft meegemaakt: Het verlaten Zijn door Zijn Vader in de hemel! In het 'Mij dorst', horen we terug wat Hij aan het kruis heeft moeten doorstaan: de toorn over de zonde dragen en verlaten door Zijn Vader.

Het zesde kruiswoord (Joh. 19: 30)

Het is een woord met een enorme diepgang. Het is allereerst een proclamatie. Het is een Koninklijk woord. Koninklijk? Wie naar Hem kijkt zou waarschijnlijk een heel andere kreet verwachten. Hij is om zo te zeggen het toonbeeld van de verliezer. Het toonbeeld van de Mens, Die faalde. Nu, aan het eind, klinkt een overwinningskreet. Het klinkt als de roep van een koning, die terugkeert na het verslaan van de vijand. Het klinkt als de atleet, die over de eindstreep gekomen is. Het klinkt als de militair, die terugkeert na een opdracht en rapport uitbrengt: het is volbracht. Je kunt zeggen: Hij moest toch nog sterven en opstaan? Ja, maar de weg daartoe ligt nu open. Niets kan Hem nu nog weerhouden die weg te gaan. Niets krijgt Hem nu nog van het spoor af. Geen duivel kan Hem nu nog laten struikelen en in zonde laten vallen. Het is ook een priesterlijk getuigenis. De Heere is de hoge, heilige God! Voor Wie ik als zondaar niet kan bestaan. Dan zou ik omkomen vanwege Gods heiligheid. Nu weten we uit het Oude Testament dat de weg tot verzoening, ging in de weg van het priesterlijk dienen.

Denk aan de grote Verzoendag als Aäron handelde zoals voorgeschreven was en het bloed van het ene bokje sprenkelde op het deksel van de ark. Daarna zijn handen legde op het andere bokje, wat werd weggezonden in de woestijn. Dan mochten de gelovige Joden weten, geloven, dat hun zonden waren weggedaan, vergeven, verzoend. Hier is het de Heere Jezus, Die tegen God Zijn Vader uitroept dat Hij gehandeld heeft zoals Hem opgedragen was. Hier is Hij Priester en Offer tegelijk. Hij was het Lam Gods, Dat God Zelf ten offer heeft gegeven. Het is ook een profetisch getuigenis. De mensen, die rondom het kruis stonden, hebben het gehoord. Waarom? Wel, omdat de Heere wilde dat zij en wil dat wij weten dat de Hij Zelf verzoening heeft aangebracht. Het is de Heilige Geest, Die me de ernst van de zonde laat verkondigen. Het is de Heilige Geest, Die me telkens laat verkondigen dat ik mijzelf niet kan verlossen. Waarom dan? Wel, omdat Hij onze ogen en onze oren wil richten op dit getuigenis. Hij wil bewerken dat we het gaan nazeggen, in diepe verwondering: 'Het is volbracht.' Hij wil bewerken dat we ons vertrouwen stellen (alleen) op dit volbrachte werk. Daarom is het heerlijk dat dit getuigenis klonk en nog telkens klinkt: 'Het is volbracht.'

Het zevende kruiswoord (Luk. 23: 46)

'Vader, in Uw handen beveel Ik Mijn geest' (Luk. 23: 46). Het is opvallend dat de Heere Jezus het laatste kruiswoord luid roept. Laatste woorden van een stervende zijn vaak nauwelijks te horen. Ook is het opmerkelijk dat Hij God hier weer als Vader aanspreekt, zoals ook in het eerste kruiswoord. In het middelste kruiswoord ontbrak dit. Toen Hij daar hing in die Godverlatenheid, kon Hij de Vadersnaam niet meer over de lippen krijgen. In het laatste kruiswoord geeft Hij Zich helemaal over aan de Vader. De Zaligmaker sterft met een psalmregel op de lippen. Het is een bijna letterlijke weergave van Psalm 31: 6. Deze woorden vormden een onderdeel van het avondgebed dat elke Jood bad. Zoals David in deze Psalm doet, geeft Davids grote Zoon Zijn leven in bewaring bij God. Als Hij dit kruiswoord heeft uitgesproken, geeft Hij de geest i.p.v. dat Hij sterft. Hiermee wordt tot uitdrukking gebracht dat de Heere Jezus niet sterft van uitputting, maar Hij bewust Zijn leven aflegt. We proeven hier intimiteit. Hier is de Zoon, Die zegt tot de Vader: 'Aan U vertrouwd Ik Mijn geest toe.' In het eerste woord wat we van Hem lezen, zegt Hij al: 'Wist gij niet dat Ik moest zijn in de dingen van Mijn Vader?' (Luk. 2: 49). Nu, op dit bijzondere moment, keert Hij Zich tot Zijn Vader. Hij zegt het vol vertrouwen. In volle overtuiging zegt Hij: 'In Uw handen beveel Ik Mijn geest.'

De Heere Jezus weet dat Zijn Vader, als een 'amen' op Zijn werk, Zijn geest ontvangen zal. Hij zet hiermee een enorm belangrijke stap. Hij legt Zijn leven af. Vreemd blijft het. Hij is gekomen om te sterven. Hier gaat Hij de grens over die wij in de schepping gebracht hebben. Hij stapt de dood binnen. In het volle vertrouwen dat in de tijd dat Hij gestorven zal zijn, Zijn Vader Zijn geest bewaren zal. Het markeert het moment dat Hij onze dood is ingegaan. Waarom moest Hij sterven?, vraagt de Heidelbergse Catechismus.

'Omdat vanwege de gerechtigheid en de waarheid van God niet anders voor onze zonden betaald kon worden, dan door de dood van de Zoon van God' (vraag en antw. 40). Omdat Hij deze weg gaat, tot in de dood, baant Hij de weg naar nieuw, eeuwig leven. Daarom zijn het zalige woorden.

GELOOFSLEER

Zie voor de dood van Christus en de betekenis daarvan: Heidelbergse Catechismus, zondag 15 en 16. Zie voor meer uitleg Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 20-21 en Dordtse Leerregels, hoofdstuk 2.